

Konunun özet: Bu fotoğraf Muş'ta Hasköy Şımlak Köyü'nde (Dağdibi) çekildi. Muş vekilimiz Burcu Çelik, referandumdan 3 gün sonra 19 Nisan 2017 günü tutuklandı. Muş Valisi, 'kaybedenler çamura yatmasın' dedi...

67 sayfadana oluşan bu rapor HDP Genel Merkezi tarafından hazırlanmış olup, Anayasa referandumu döneminde "Hayır" çalışması yürüten başta HDP ve bileşenlerinin, diğer siyasi partilerin, yurttaş girişimlerinin ve grupların maruz kaldığı baskıları ve referandumda yaşanan ihlalleri kamuoyunun bilgisine sunmayı amaçlamaktadır.

A. En büyük ihlal kamuoyunun gözü önünde gerçekleşmiştir. Yüksek Seçim Kurulu'nun almış olduğu "mühürsüz oy pusulası ve zarflarının geçerli sayılacağı" yönündeki kararı yasaya açıkça aykırıdır. Yasaya aykırı karar almış olan Yüksek Seçim Kurulu'nun bu tutumu ile hem Anayasa hem de uluslararası hukuk alanında büyük bir ihlal yaşanmıştır. Bu karar ile referandumun demokratik meşruiyeti oluşmamış, Yüksek Seçim Kurulu hukuki meşruiyetini yitirmiş ve güvenilmez bir kurum haline gelmiştir.

B. Ancak 16 Nisan 2017 Referandumunu, sadece oylama günü ihlalleri ve usulsüzlükleri ile değil, çalışmalarda karşılaşılan baskı, yasaklama ve engeller nedeniyle de demokratik meşruiyeti olmayan bir süreç olmuştur.

Anayasa değişiklik teklifinin Meclis Genel Kurulu'nda kabul edilmesinden referandumun gerekleştiiği güne kadarki yaklaşık 85 günün bilançosu şöyledir: "Hayır" alışması yürüten 2462 kişi (2165'i HDP ve bileşenleri) gözaltına alınmış, 453 kişi (429'u HDP ve bileşenleri) tutuklanmıştır. 29 kişinin yaralandığı, 1 kişinin yaşamını yitirdiği bu süreçte bize ulaşan bilgilere göre "Hayır" alışmalarına 151 fiziki saldırı gerçekleşmiştir.

C. Referandum en eşişsiz koşullarda gerçekleştirilmiş, hükümet HDP'siz bir süreç izlemeyi planlamıştır. Bunu anlayabilmek için biraz geriye gitmek gereklidir.

OHAL koşullarında ve Eş Genel Başkanlarımızla birlikte 13 milletvekilimizin ve binlerce merkez, il, ile yöneticimizin ve üyemizin tutuklu bulunduğu koşullarda, siyasi eşişliğin ve temel insan haklarının çiğnendiği bir ortamda referandum çalışmaları iktidar tarafından türlü yollarla engellenmiş, ciddi hak ihlalleri yaşanmıştır.

'Bilgi İşlem Birimimiz'in 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin ardından topladığı bilgilere göre, partimiz üyesi ya da bileşeni en az 6 bin 500 kişi gözaltına alınmış, bu arkadaşlarımızdan en az 1600'ü tutuklanmıştır. Bir yıl öncesine gittiğimizde ise, 24 Temmuz 2015'te çatışmalı sürecin yeniden başlamasından bu yana günümüze dek partimize ve bileşenlerine yönelik gerçekleşen siyasi operasyonlar neticesinde en az 11 bin arkadaşımız gözaltına alınmış, aralarında Eş Genel Başkanlarımız, milletvekillerimiz, il/ile eş başkanlarımız, yöneticilerimiz ve parti üyelerimizin bulunduğu 3 binden fazla HDP'li tutuklanmıştır.

Siyasi operasyonlar ile HDP örgütsel olarak fel edilmeye çalışılmıştır: **a)** Temmuz 2015'ten bu yana 38 HDP il eş başkanı, 97 HDP ile eş başkanı tutuklanmıştır. řu anda yönetimde olan 28 il eş başkanı, 84 ile eş başkanı, 1 belde eş başkanımız tutukludur. **b)** Temmuz 2015'ten bu yana Eş Genel Başkanlarımızla birlikte 13 milletvekilimiz, 2 Merkez Yürütme Kurulu (MYK) ve 5 Parti Meclisi (PM) üyemiz, 750'yi aşkın il ve ile yöneticimiz tutuklanmıştır. **c)** Başkanvekilleri dâhil 83 belediye eş başkanı tutuklanmış, 84 belediyeye ise kayyum atanmıştır.

Bu gözaltı ve tutuklamaların, HDP'nin siyasi çalışma yürütmesini imkânsız kılmayı hedeflediği son derece açıktır. Tüm bu gözaltı ve tutuklama furyasının yanısıra HDP'nin organize edebildiği miting, toplantı ve halk buluşmalarına katılanlar arasından da gözaltına alınan ve tutuklananlar, tehdit edilenler, polis kameralarınca kaydedilenler ve fişlenenler olmuştur.

D. Bütün kamu kaynaklarının kullanıldığı trilyonluk kampanyalar, ağır devlet baskıları ve engellemeler, tek yanlı medya bombardımanı bu sürecin temel özelliklerini oluşturmuştur. Başbakan'dan bakanlara, valilerden kaymakamlara kadar hükümetin ve devletin bütün idari birimleri seferber edilmiş, hukuki ve ahlaki ilkeler çiğnenerek kamu kaynağı kullanılmıştır. Aılışlar adı altında mitingler düzenlenmiş, bütün kamu bunun için seferber edilmiş, mevcut bütçenin dışında örtülü ödenek de kullanılmıştır.

Referandum sürecinde Kürt coğrafyasında adeta sıkıyönetim koşullarında çalışılmıştır. Kürt coğrafyasındaki çalışmalarımızda karşılaştığımız gerçeklerin bir kısmı şöyledir:

- Kayyum atanan belediyelerin kaynakları açılış ve mitinglere lojistik destek için seferber edilmiştir. Kamusal bir hizmet olan toplu taşıma hizmeti 'hayır' mitingleri gerçekleşmesin diye durdurulmuştur.
- Yurttaşlar bizzat aşiyla, işiyle, rızkiyla tehdit edilerek baskı altına alınmıştır. Hatta kırsal kesimlerde bu tehditler "Hayvanlarınızı meraya ıkartmayız!" noktasına kadar vardırılmıştır.
- Evleri yakılıp yıkılanlara verileceği söylenen TOKİ evleri bile tehdit ve şantaj aracına dönüştürülmüştür.
- Muhtarlar sonuçlardan mesul tutularak tehdit edilmiş, kimileri gözaltına alınmıştır.

- Seçim şarkımız Bakan'ın emriyle yasaklanmıştır. Seçim otobüslerimize ve araçlarımıza el konulmuştur. Eş Genel Başkanlarımızın fotoğraf ve afişleri, dağıttığımız el ilanları ve broşürler yasaklanmıştır. Billboardlarımız sık sık sökülmüştür.
- OHAL gerekçesiyle Urfa, Van, Hakkari gibi birçok ilde toplantı ve gösteriler valilikler tarafından yasaklanmıştır. Kimi ilçelerdeki sokağa çıkma yasakları kampanya boyunca da sürmüştür. Kimi yerlerde de özel güvenli bölgeler ilan edilerek yurttaşın nefes alması bile engellenmiştir.
- 8 Mart Dünya Kadınlar Günü ve 21 Mart Newroz etkinlikleri referandum çalışması yapılamaması diye her yerde yasaklar ve engellerle yüzyüze kalmıştır. 15 Şubat ve 21 Mart Newroz dönemlerinde kapsamlı operasyonlar düzenlenmiş, yüzlerce üye ve yöneticimiz gözaltına alınmıştır. 15 Şubat döneminde gözaltına alınan 655 üye ve yöneticimizden 110'u tutuklanırken; Newroz kutlamalarının düzenlendiği 21 Mart haftasında ise gözaltına alınan 437 üye ve yöneticimizden 93'ü tutuklanmıştır.
- Seçim otobüsünden selam verdiğimiz yurttaşlar polis kamerasıyla tek tek kayıt alınarak taciz edilmiştir. Diyarbakır, Adana, Mersin gibi illerde kendi mitinglerimize parti sözcüsü ve milletvekilleri olarak girmekte güçlük çekilmiştir.

E. Oylama gününde ise hem kırsal alanda hem de kentlerde HDP'li seçmen ve görevliler üzerinde ağır baskı kurulmuştur. Bunun adımları ise şöyle gelişmiştir:

- HDP'nin oy oranının yüksek olduğu bazı bölgelerde sandıklar, başka okullardaki sandıklarla birleştirilmiştir.
- Birçok ilde sandık başkanı adaylarımızın üzeri çizilmiş, sandık başkanlarımız değiştirilmiştir. Kürt kentlerinde en az 140 sandık kurulu başkanımız 'kötü ünleri' öne sürülerek görevden alınmıştır.
- İlçe seçim kurulu üyelerimize; "bu iş büyük sorumluluktur, büyük cezaları var, sorumluluğunu siz alacaksınız" denilerek, tehdit ile kurul üyelerimizin ve ilçe örgütlerimizin geri çekilmelerine yol açılmıştır. 2022 adayımız ise kuraya girmeden önce reddedilmiştir.
- Bir çok yerde müşahitlerimizin sandık çevrelerine alınmaması, müşahitlerin dövülerek sandık alanından uzaklaştırılması, açık oy kullanmaya zorlama gibi ihlaller söz konusu olmuştur.
- Bir çok Kürt kentinde yurttaşlar asker, jandarma ve korucu baskısı ve silah tehdidi altında oy kullanmak zorunda kalmışlardır.

Örneğin ağırlıklı olarak sadece HDP ve AKP'nin oy aldığı 18 ilde (Adıyaman, Ağrı, Ardahan, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Dersim, Elazığ, Hakkâri, Iğdır, Kars, Mardin, Muş, Urfa, Siirt, Şırnak ve Van) 420 sandıkta "0" hayır oyu çıkmıştır. Bu sandıkların neredeyse tamamı köylerde kurulmuş sandıklardır. Buradaki seçmen sayısı 61 bin 711'dir. Bunlardan 366'sında sandık kurulu üyemiz olmamıştır.

Yine bu illerde 1118 sandıkta ise "evet" oy oranının % 90 ve üzerinde çıktığı tespit edilmiştir. Buradaki seçmen sayısı 237 bin 121'dir. Bu sandıkların da 791'inde sandık kurulu üyemiz olmamıştır. Yani 1538 sandıkta toplam seçmen sayısı 298 bin 832'dir. Bunlardan 1157'sinde sandık kurulu üyemiz bulunmamıştır.

- Oylama öncesinde Vali, Kaymakam, Jandarma ve Emniyet amirleri köy muhtarlarını çağırıp "hayır" oyu çıkmaması yönünde baskı yapmışlardır. Seçim gününde ise bu illerde birçok köy muhtarı açık oy kullandırmıştır.

Sonuç olarak,

- Anayasa referandumu eşit olmayan bir ortamda gerçekleşmiştir.
- Oy sayım prosedüründe YSK'nin hukuk dışı son an değişikliği seçim güvencesini ortadan kaldırmıştır.

- Anayasa referandumunu uluslararası standartlara uyumun gerisinde kalmış, demokratik meşruiyet sağlanamamıştır.
- Anayasa referandumunda idari kaynaklar ve kamu imkanları "evet" kampanyası lehine hukuksuz olarak kullanılmıştır.
- Medyada tarafların eşit şekilde yer almasına izin verilmemiştir. Medya organları hükümetin ve Erdoğan'ın bir saldırı aracına dönüşmüştür. Bu araçlarla bir yandan başta HDP olmak üzere demokratik muhalefet itibarsızlaştırılıp kriminalize edilirken, diğer yandan halk yalan bombardımanına tabi tutulmuştur. Kamu kurumu olarak tarafsız olması beklenen TRT'de HDP'ye hiç yer verilmemiş buna rağmen AKP'nin ve Cumhurbaşkanı'nın "evet" propagandaları yüzlerce saat ekrana getirilmiştir.

Tüm bu özellikleri ile 16 Nisan Referandumu tarihe bir çok usulsüzlüğü ve seçim ihlalini, hileyi içinde barındıran şaibeli ve demokratik meşruiyeti bulunmayan bir seçim süreci olarak geçmiştir. Bundan sonra da toplumun yarısı tarafından böyle bilinecek ve hatırlanacaktır.